

ژیا نډوای ئیسلام و سـرهـډا نی ئیسلامی سیاسی . . نادر ع بدولحـمید

1- سـرهـډا تا یـک

ئیسلامی سیاسی چ وک بزوتنډو یـک و چ وک چـمک و زار او یـک کی فکری-سیاسییش ل هـفتاکان و هـشتاکانی سـډد ی بیست بـډواو بر وک کی زری پـیدا کرد و بوو بـ جـگـی با سوخواس و لـکـښـو یـک کی زـر و تا ئـستاش هـر بـرد و اـمـ. چوار د یـی اـبردوو (۱۹۸۰-۲۰۲۰)، د یـک کی خـرـشان و خـداسـپانـدن و بـجـرک با ډـډـستی ئیسلامی سیاسی و گفتمان (خیتاب) کـی بوو لـ ناو هاوکـش سیاسیـکـانی نـک هـر لـ ووبـرک کی ناوچـی وک ژـهـډا تی ناوـډـاستدا، بـکو لـسـر ئاستی جیها نیشدا.

دواين بـختـک کـ یاوـری ئـم بزوتنډو یـ بوو، سواربوونی شـپـلی اـپـښـین و شـډـکـانی باکوری ئـفریقا لـ (تونس) و (میسر) (۲۰۱۱) دا بوو. لـو بـډوا، ئاسـ و ئاواتی بزوتنډو ناـزایـتـجـماوـریـکان، اـپـښـین و شـډـکـکان، جـگـی بـ هـژـمون و دـستـبـسـراگرتنی ئـم بزوتنډو یـ بـسـریانـدا تـنـگـبـر کردـتـو، نمونـی ئـو ش لـ بزوتنډو ی شـډـکـرانی جـماوـری (جـزائیر) و (سودان) و (لوبنان) ی (۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰) دا بـډی دـکـرت کـ ئـو سـرـدـمـیان تـپـښـاند بزوتنډو ئیسلامیـکان و حزب و ډـکـخـراو سیاسیـکانیان بـ کـبـر و یا بـ ئاسانی بـسـر ئـو بزوتنډو جـماوـریانـډا زـا بن.

هـرچـی ئیسلامی سیاسی لـ عـاـقـدا، نـک لـ جـگـی بزوتنډو یـک کی جـماوـریـو، بـکو هاوـای دـبابـکـانی ئـمریکی و داگیرکردنی عـراق و وک بـشـک لـ پـښـډی ئـمریکا لـ ژـهـډا تی ناوـډـاستدا، دـستیان لـ دـسـډات گیربوو. هـشتا تـواو دـسـډاتیان سـقامگیر نـبوو بوو کـ ووبـډووی شـپـلی خـپـشانـدانی بـرفراوانی جـماوـری بوونـو، هـر لـ (۲۰۱۱ و ۲۰۱۵ و ۲۰۱۸) و تا بـرزبوونـو یـ بـ اـپـښـینی (۲۰۱۹) و شـقوشـکردنی تـختوتاراجی دـسـډاتیان.

لـ هـرـمـی کوردستانی عـاـقـشدا، گروپ و ډـکـخـراوـکـانی ئیسلامی سیاسی، دواي پـکـهـپـښـانـکی چـکـدارانـیان لـگـ هـزـکـانی ناسیونالیزمی کوردیدا لـ د یـی نـو تـکـانی سـډد ی بیست تا هـډـمـتی

سربازی ئېمريکي به څو خاندنې ژمنې به عس ل (۲۰۰۳) دا، به جړک سازان لگې ناسيوناليزمې د سټا تداري کوردستان و بوون به به شلک ل و د سټا ت و ل ئې پزيسې نه کې، به جړک کې هېميشه قاچکيان ل ناو د سټا ت و قاچکيان ل ناو ئې پزيسې نې ناسيونال لېبې اې کوردستان دا يې.

گرچې هاوې اي (بزوتنډوې گڼان)، وک به رې کې ئې پزيسې نې ل ساټ کاني (۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴) ل ناو بزوتنډوې ناټو زايې تيدا نفوز کېان پيدا کړد، به م دواي ئ و، بزوتنډوې ناټو زايې تې کېان و ش پ ل به ر فراوان کېانې خپې شان دان، ئيسلامې کېان و خودي (گڼان) و ئې پزيسې نې ناسيونال لېبې اې شې به جې هې شتو و. ئ وې کې به جې چ پ و کې م نيزمې کوردستان نه يتوانيو ل م به شايې سياسي دا نفوز پيدا بکات ل ناو ناټو زايې تې کېان دا و جې و بگرت و ا ب ر به ت، باس کې تر و به کات کې تری به جې دې ن.

2- به چوون و لکدان و کېان ل س ر بوژان و و س ر هې داني ئيسلامي سياسي

*- به شلک ل به چوون و لکدان و کېان پېان ل س ر ئ و داگرتو و کې وې تاني ئيمپريالېستي ټټاوا به تايېت وې تې يې کگرتو و کېانې ئې مريکا به هاوکاري وې تې کې نه پزست کېانې ناوچې ټټه ټټې ناو ټټې است ل ټر پزردې دژايې تې کې م نيزم، به به رگرتن به نفوز و هې ژموونې و ل زياد بووي (يې کې تې س قې ت) ئ وکات و دژايې تې ئ و ټر مانې کې هاوې پيمانې تې د کېن ل گڼا، هې ساون نېک هې ر به پاې شتې ئ و گروپ و ټټ خراو و کې م ټټ ئيسلاميان، به کو به جړک د ستيشيان هې بوو ل شلگيري و وې خستن و به کاره نانيان وک چ کېک ل کې شم کېش و جې نگیان به دژي (بل کې ټټه ټټات)، نمونې کانيشيان ل هاوکاري ژمنې سعودي به (برايانې موسلمان - إخوان المسلمین) ل وې تاني ع ر بې و چ کې کدارکردن و گيرفانې کردن (تې مويل) ي گروپ ئيسلامې کېان ل زور بې وې تاني ناوچې کې دا، به تايې تيش ل ئ فغانستان.

** - به شلکې تر پېان ل س ر ئ و داگرتو و، شکستھانې پې ټټې ناسيوناليزمې ميليتانې ع ر بې ل هې ناندې يې کپارچې گي (وې حدې) جيهانې ع ر بې و ټک شکانې ل جې نگې کاني (۱۹۴۸)، (۱۹۶۷) و (۱۹۷۳) ي نه وان وې تې ع ر بې کېان و ئيس ائيلدا، وې وتې ئيسلامي سياسي ل به رامې ر ناسيوناليزمدا وک ئا ټټ رناتيف کې بورژوازي هې ناو ټ مې دان.

***- بەشەکی تر لە وەوانگەو بەی چوون کە گەشی سەرمایەداری لە وەتانی ئێزەتەتە ناوەوەی و قەیرانی ئابووریەکانی و سەرھەڵدانە بزوتنەو ناڕەزایەتەکان، ھاوای ئیستیدادی ئێزەتە پەلیسی و فاشیستەکان بەتایبەت بەدژی ووت و ڕەخراو و حزبە چەپ و سەشیالیستەکانی ئێ و سەردەم و ھاوێدونان و گرتن و شکەنجەیی ھەسەوێوانی کرێکاری و گەنجان بە ڕەخراوی سەربەخە و سەندیکای ئازاد لە دەوڵەت و دەسەڵات، مەیدانی ئاوەکردن و بە ووتە ئیسلامیەکان، بەتایبەت خودی ئێم ئێرکەیی دەوڵەتی بورژوازی لە سەركوتی بزوتنەو کرێکاری و چەپ و "سەشیالیستی" ئێ و کاتە، پەویستی بە ھاوچەرخەکان بە فکر و نەڕیتی کەنەپەرستانە ئایینی ھەبوو و مەیدانی لانی کەم لەسەر تادا بە پەرەسەندن و بەبادەستی فکری ئیسلامی ڕەخساندو.

بەم پەڕێ سەركوتی سیاسی بزوتنەو چەپ و بزوتنەو کرێکاری و ئێ و چەرخە لە کەمەنیزمی لەئارادا بووی ئێ و کاتە، لەگەڵ پەرەسەندنە ناڕەزایەتە جەماوەریەکان، ووتە ئیسلامی سیاسی لە بەرامبەر ناسیونالیزمدا وەک ئاتەرناتیفەکی بورژوا کەنەپەرستی دژ سەکیولار و دژ ژن و دژ ئازادیخواز بەرجەستەکردن و، تا سواری شەپەلی ناڕەزایەتەکان و ھاوچەرخەکان بن و ھەڵە دژ شەپەشی بگەرن بە لەباربردن و سەركوتکردنیان، لە گەڵی وەلانی دەسەڵاتە ناسیونالیزمەکان و، نمونەیی ئێمەش ھاوچەرخەیی بەرچاوی ئێ و ووتە ئیسلامیانەیی لە میسر و سودان و جەزائیری دەیکانی کەتایی سەدەیی بیست، لەگەڵ ھاوچەرخەیی ووتە ئیسلامی سیاسی وەک دژ شەپەشەکی لە شەپەشی ئێرانی (١٩٧٩) دا، ئێمە جگە لە ھاوچەرخەشانەیان لە شەپەشەکانی تونس و میسری (٢٠١١) دا.

3- ھاوچەرخە تر لەم ئاستیانە

بەچوون و لەکدانەوکان زەرن و ئێمە لەڕەدا لەو زیاتر بەدوای خستەووی ئێ و ھاوچەرخەکان، نین، بەھێکۆ ئێمە بەستمانە ئێمە کە ھەر یەکەک لە وەوانگە و بەچوونانە ئاستی و واقعیتەکی تەدایە، بەھام واقعیتە ئێمە ووتە کەمەتەتیسیاسیە فراوانترە لە ھەر یەکەک لە وەستیان و لە کەیی گەشتیشیان.

ئەسڵامی سیاسی وەک دیاردەییکی کەمەتەتیی سیاسی و فکری مەژوو کە دەگەڵتەو بە کەتاییدەکانی سەدەیی نەزدە. پەویوەستە بە داھمان و لەبەرێک ھاوچەرخەکانەو دەڕبەگایەتی و سیستەم ئابوریە کەمەتەتەکانی بەر لە سەرمایەداری و سەرھەڵدان و گەشی سەرمایەداری، کە ئێمەش واتا پوکەنەو و نەمانی چینی کەنەکانی ئێ و

کاملاً ګا پېش سرمایه‌داريان و د ډرک‌وتن و شک‌گیری چین و توټی
کاملاً پای ته ج‌راوړی تاز، په په پی‌سی س‌ره‌ډان و ګ‌ش‌ی
س‌رمایه‌داری.

بوژان‌و‌ی ئیسلام و س‌ره‌ډانی ئیسلامی سیاسی دیارد‌ی‌ک‌ له
ک‌ تایید‌ک‌انی س‌د‌ی ن‌زد‌و‌ هاو‌ای ئ‌و پ‌س‌ی س‌ره‌ډان و ګ‌ش‌ی
س‌رمایه‌داری و ئ‌و ګ‌و‌ګ‌کانی‌ته له پ‌ک‌ه‌ات‌ی چینای‌ته
ک‌م‌ګ‌کانی ټ‌ه‌ه‌اتی ناو‌استدا.

(ج‌مال‌دینی ئ‌فغانی) و (محمد‌ع‌بد‌) له ک‌ تایید‌ک‌انی س‌د‌ی
ن‌زد‌دا، ب‌ش‌ک‌ بوون له بانګ‌وا‌خوازانی پ‌ش‌ک‌وتن و و‌ر‌گ‌رنی
زانست و م‌ع‌ریف‌ی س‌رد‌م و ب‌ر‌و‌پ‌ش‌چوونی ک‌م‌ګ‌کانی ئ‌و
ناو‌چ‌ی و ب‌د‌سته‌ن‌انی س‌ر‌ب‌خ‌ی د‌ر ب‌ داگیرکاری ئیست‌یم‌اری
ئینگلیزی و ئ‌وروی، و ب‌ ئ‌و م‌ب‌سته‌ش‌ه‌و‌دان ب‌ شک‌پ‌دان و
دا‌شتنی فکر و ئ‌ایدی‌ل‌ژیا‌یک‌ ک‌ هاو‌ای ئ‌و جو‌ م‌ژووی‌ ب‌ت
ک‌ ک‌م‌ګ‌ګ‌ی دا‌گ‌رتو‌و‌. ئ‌وان له د‌ستانی ن‌زیک‌ی (خد‌وی ئیسماعیل
پاشا) ف‌رمان‌و‌ای میسر بوون ک‌ ه‌ساو‌ ب‌ چاک‌سازی ئیداری،
یاسایی و داد‌ګ‌ا، ئ‌ابوری و پیش‌سازی و ت‌ندروستی ... (ئیسماعیل
پاشا) داد‌ن‌ر‌ت ب‌ دوو‌م‌ دام‌ز‌ر‌ن‌ری میسری هاو‌چ‌رخ د‌و‌ای
باپ‌ر‌ګ‌ور‌ی خ‌ی (مح‌مد‌علی پاشا) و‌ک‌ دام‌ز‌ر‌ن‌ری ی‌ک‌م‌.

ب‌م‌ پ‌ی‌ بوژان‌و‌ی ئیسلام و س‌ره‌ډانی ئیسلامی سیاسی
ل‌س‌ر‌تاکانیدا ن‌ک‌ پ‌ټ‌ټ‌یک‌ بوو‌ب‌ت ب‌ ګ‌ان‌و‌ ب‌ د‌واو‌، ب‌کو
ب‌ هاو‌ای و ه‌رو‌ها ئ‌است‌پ‌د‌انی ئ‌و جیهان‌ تاز و
پ‌ش‌ک‌وتو‌و‌ بوو‌ ک‌ خ‌ریک‌ س‌رد‌رد‌ن‌، ل‌س‌ر‌ دا‌مان و
ه‌و‌شان‌و‌ی جیهانی ک‌ن. و ئ‌م‌ش‌ ب‌ ئ‌اشکرا له ه‌و‌ و ک‌ش‌ش‌
فکری و سیاس‌ی‌کانی (ج‌مال‌دینی ئ‌فغانی) و (محمد‌ع‌بد‌)ی میس‌یدا
د‌رد‌ک‌و‌ت.

ه‌رو‌ک‌ چ‌ن بورژوازی تاز پ‌ګ‌یش‌تووی ئ‌وروی له ک‌ تایید‌ک‌انی
ناو‌است و س‌رد‌می ش‌ش‌ بورژوازی‌کاندا پ‌ن‌ای برد‌ب‌ر
زیندووک‌ردن‌و‌ی بیر‌ک‌ی ک‌م‌اری (جمهوری‌تی) ی‌ن‌انی ک‌ن و س‌ون‌ت‌
سیاس‌ی‌کانی ئ‌و ک‌ت‌، ئ‌واش بورژوازی له ټ‌ه‌ه‌اتی ناو‌استدا ب‌
دا‌شتن و شک‌پ‌دانی ئ‌ایدی‌ل‌ژیا‌کی خ‌ی د‌ګ‌و‌ت‌و‌و‌ س‌ر‌ بیر‌ک‌
ک‌ن‌کان و دا‌شتن‌و‌یان و ګ‌ون‌ج‌اندیان له ګ‌و‌ س‌رد‌می تاز و
ب‌ر‌ژ‌و‌ندی چین و توټ‌ تاز شک‌ګ‌رتو‌و‌کاندا.

ب‌دیو‌کی تردا ئیسلام و‌ک‌ چ‌ن له ټ‌ه‌ه‌اتی ناو‌استدا، له ناو‌
ئیم‌پ‌ات‌ریه ج‌راو‌ر‌کانی س‌رد‌می د‌ر‌ب‌ګ‌ای‌تیدا ئ‌ایدی‌ل‌ژیا‌ی
ک‌خ‌ری ژیا‌نی ک‌م‌ای‌ته بوو‌ له ب‌ر‌ژ‌و‌ندی د‌ر‌ب‌ګ‌کان و چین
و توټ‌ دارا و د‌س‌ا‌ت‌دار‌کانی ئ‌و س‌رد‌مان‌، ئ‌ستا ب‌
ب‌س‌ر‌چوونی ئ‌و بارود‌خ‌ ک‌ن‌، خ‌ی د‌ګ‌ون‌ج‌ن‌ت له ګ‌و‌ س‌رد‌می

تازم و بـرژم و نـدی چین و توژم دارا و دسم ا تدارم کانی
سمرمایم داریدا تا بـمتم نایدیم لژمای کمخری کممگمگی
سرمایم داری.

بدمنیایم و مـوت و مـیلی تری بورژوازش هم ل ژم ژم ماتی
ناوم استدا ل نارادابوون کم پـنایان نـبردم بـر گرانم و بـ
نم و نمبار (مـخزون) و پاشخانم فکری و کمـتوریم، بـمکو ل پـیونـد
بـ فکری سـردم می نم و کات و نمستاوم هم و پـانداوم و هم و ددمـن بـ
داشتن و شکـپدانی نایدیم لژم بـ چین و توژم کانی بورژوازی چ
ل سـردم می سـرمهمـدان و پـسمی بـسرمایم داری بوونی کممگمگی و
بدمسممات گمیشتمی بورژوازیـدا، وچ ل سـردم می گمش و
قمیرانم کانیشیدا. ئیسلامی سیاسی یـکمک ل و ووتانم ی و باسمکمگی
نم لـم تایبـم بـو.

نم و کم بورژوازی نمروپی ل دـرم و ی نایینی مـسیحی نمگم فکری
و سیاسیـم کانی خمی پـیدا کردوم بـ گمانم و ی بـ فرهمنگ و کمـتور و
سوندم تی چینم با دسمتم کانی یـنان و مـمای کم، بورژوازی تازم
سـرمهمـداویش ل خمهمماتی ناوم استدا، گمانم و سـرم نمبار و
پاشکم و تی فکری و سوندم تی چینم دارا و با دسمتم کان کم ل مـژووی
ناوچکم دا ل بـردسمتم بووم.

4- دوو ئیسلامی سیاسی جیواز

نمگم سـرم تـاکانی بوژانم و ی ئیسلام و سـرمهمـدانی ئیسلامی سیاسی ل
دمیم کانی کم تایی سـدم نـزدم دا وخساری سـرمایم داریـم کی تازم
سـرمهمـداوی و ل گمش و پـشکم و تن و زانستمخوازی مـدمـرنی ل خمـیدا
نـگپـدایمـم و، نم و سـدم یـکم دواتر ل دیم کانی کم تایی سـدم
بیسـتم، وخسار و مـمی ئیسلام و ئیسلامی سیاسی پـچم و انم
سـرم تـاکانیـم تی. نم چارم نوسـش ل پـسم یـکدا ل میانم سـدم
بیسـتم مـدا پـ بـ پـمی گمش و کامـبوونی سـرمایم داری و مـتانی
ژم ماتی ناوم است و سـرمهمـدانی قمیرانم ئابووری و سیاسیـم کان،
و هاوم ای کامـبوونی شکـگیری و هاتنم مـیدانی نم و چینم چـوساوم
کم همهمهم ی بـسـرم نم و سـتم، و نـخمی ئیسلام و ئیسلامی سیاسی
و وخسارکم ی نم و نم رکم مـژوویـم دیاریدم کات کم سـرمایم داری بـ
مانم و ی خمی خوازیاریـم تی لم و دمـم بـشکم ل جوام نم و یـکی دژم
نارادیم کانی ناو کممگم، دژم مـدمـرنیزم، دژم ژن، و دژم کممـنیزم
و دژم بزوتنم و ی کرکم کار و کمخراوم سـرم بـخم کانی. بـمانایـکم دژم
همموو نم و شتانم کم میدان ناوم دسمکات بـ گمش و بـرم و پـشچوونی
بزوتنم و ی سـشالیستی چینی کرکم کار. نم مـش زـرم و نـشکرا و
نـخمی دژم شـمهم کم ل پـناو پاراستن و همشتنم و ی هم سیستمکم

و ههم دسپاټي بورژوازي ل و هه شپي ک بوونيان دځات ژر
پرسپار و.

نم بزوتنډ وپي ل چنډ وټاټک گډيشتن دسپاټ (نران، تورکيا،
تونس، سوداني پش ۲۰۲۰، افغانستان، ميسريش ب ماوپي کي کم)،
کرکار و زحم تکش، ژنان و نازاديخوازان، هه سوواواني مافکاني
مرق، نژنام نوسان، هه گراني نايين و مزهه بي جيا ل نايين و
مزهه بي سمی د وټت، نټو و ژردستکاني ناو نټو تان، ...
ن زمونځي ت و پي ل چوسان و ب رگرييان ب کردو ل سار
دستي ژم کاني ن و وټان. نم و وټاي و حشگري کاني
(تايان) و (نلقاعد) و (داعش) و (بک حرامی) و ... گروپ
ترريستکاني تريان. ن وټي ک پشوتري ب ناوي (ئيسلام چار سار)
د خراي و، ل ژياني واقعي ملي نان نساندا ب بهاي سارکوت و
کوشتار و و حشگري ت و او بوو.

ئيسلامي سياسي ل م دا نک هه ر نام بوو ب بزوتنډ و نا زاي تي
چ ماوپري کان، ب کو ب کاره نانيشي وک نام ازک ل لاي
بورژوازي و ل ئيعتبار ک و توو.

ل ه ردو و سار د م ک دا چ ل دپي کاني ک تايي س دپي ن زد و چ ل
دپي کاني ک تايي س دپي بيستدا، ي ک ل خس ت کاني ئيسلامي سياسي
گ ان و پي ب سار تاکاني ئيسلام و سونن و ک تور کي، ب نام ب
دو و م بستي جياوازي ک م لاي تي و سياسي ک ل ه ردو و
ح ت ک شدا ک هاتوون ت و چ ل گ پ داويستي کاني گ ش و
س ره داني س رماي داري ل ک تايي کاني س دپي ن زد دا و چ
ل گ پ داويستي کاني ق ناغي گ نديدي گي س رماي داري و قيران
ثا بوري و سياسي و فکري کاني ل ن ستادا.

5- ناکا مگيري

ئيسلامي سياسي ديار دپي کي ک وټ ني، د ستردي ئيمپرياليزم ني،
ت نها پ يو ست ني ب سار دمي ک تايي س دپي بيست و ن ستاو، ب کو
بزوتنډ وپي کي ک م لاي تي سياسي، گ کان و م ژوو کي ت ک
ب س ره داندان و گ ش س رماي داري، پ س پي کي ل ژياني خي
ب يو، چ ت ق ناغي گ نديدي گي و دا زان و، ج رها لق و پ پ و
نا استي د ب پي کي ل د رهاتوو، ب م پي ش د زاي تي نم
بزوتنډ وپي پ يو ست ب د زاي تي خودي س رماي داري و د س پا تي
بورژوازي و، ب و اتاي کي تر خن کردن و د زاي تي نم بزوتنډ و
ک ن پ رست پويست بکرت د روازي خن ل س رماي داري و
بورژوازي و د س پا تي کي، و ل ل و وپي ک ک ن پ رستان و د ژ
ش شياني د توانر ل م نگ ناي ش شگ ان بدرت.

